

NIECH (6862) *pt i int*

pi (6859), *int* (3).

niech (4201), **niechaj** (2657), **niecha** (4); *niech FalZiołUng* (2), *GroicPorzRej* (3), *SeklPieś*, *UstPraw* (2), *LeszczRzecz* (2), *HistRzym* (5), *RejPosRozpr* (4), *WierKróc* (3), *StryjWjaz*, *KarnNap* (13), *ModrzBazBud* (2), *ModrzBazStryj* (2), *KochJez*, *KochEpit* (3), *KochBr*, *KochPhaen*, *ReszHoz* (2), *ReszList* (2), *BielSen*, *KochPropKKoch* (3), *Calep*, *GostGospGroch*, *GostGospPon* (8), *GostGospSieb*, *KochCn*, *KochAp*, *OrzJan* (33), *KołąkCath*, *JanNKar* (4), *JanNKarGórn*, *JanNKarOrz*, *WitosłLut* (4), *GrabPospR* (4), *PowodPr* (20), *RybWit*; *niechaj BierRaj* (4), *March*¹, *BierEz* (12), *OpecŻyw* (27), *OpecŻywPrzedm*, *ForCnR*, *PatKaz III* (2), *HistJóz* (10), *GlabGad*, *March*², *MiechGlab*, *March*³ (2), *WróbŻółtGlab*, *RejŁas*, *RejPs* (34), *ConPiotr*, *LibMal* (3), *SeklWyzn* (3), *SeklKat* (13), *RejRozm*, *KromRozm I* (5), *KromRozm II* (9), *GroicPorz* (9), *GrzegRóżn* (15), *KwiatKsiąż* (14), *RejPosWiecz*² (5), *RejPosWiecz*³, *BielSpr*, *Strum* (18), *KochDz* (2), *KochWz*, *KochPij* (2), *JanNKarKoch*, *ZapMaz*; *niech* : *niechaj* : *niecha MetrKor* (3:3), *PatKaz I* (1:5), *TarDuch* (2:23), *FalZioł* (9:49), *BielŻyw* (1:2), *LibLeg* (16:20), *WróbŻółt* (8:35), *RejRozpr* (2:10), *LudWieś* (3:1), *RejJóz* (10:28), *RejKup* (26:39), *HistAl* (4:38), *MurzHist* (4:8), *MurzNT* (5:15), *KromRozm III* (1:10), *Diar* (1:5), *DiarDop* (1:3), *BielKom* (1:3), *GliczKsiąż* (15:61), *LubPs* (154:29), *KrowObr* (1:118:1), *RejWiz* (42:34), *Leop* (157:135:2), *OrzList* (8:5), *KochZuz* (1:1), *RejFig* (7:3), *RejZwierz* (35:21), *BibRadz* (145:162), *OrzRozm* (13:7), *BielKron* (9:87), *KochSat* (9:6), *KochZg* (2:2), *Mącz* (2:94), *OrzQuin* (17:12), *Prot* (23:10), *SarnUzn* (9:9), *SienLek* (47:36), *LeovPrzep* (1:2), *RejAp* (35:26:1), *GórnDworz* (9:134), *GrzepGeom* (24:7), *RejPos* (23:103), *BiałKat* (12:10), *BielSat* (5:5), *GrzegŚm* (7:6), *HistLan* (8:1), *KuczbKat* (32:31), *RejZwierz* (86:33), *KochMon* (6:3), *WujJud* (31:9), *WujJudConf* (8:2), *RejPosWstaw* (14:2), *BudBib* (239:23), *HistHel* (2:5), *MycPrz* (4:6), *BiałKaz* (2:3), *BudNT* (68:1), *CzechRozm* (55:18), *PaprPan* (21:8), *ModrzBaz* (248:44), *SkarJedn* (26:15), *KochOdpr* (5:4), *Oczko* (28:23), *KochPs* (115:79), *SkarŻyw* (102:41), *KochTr* (3:1), *MWilkJHist* (4:8), *StryjKron* (7:3), *CzechEp* (113:4), *NiemObr* (1:79), *KochFr* (26:13), *KlonŻal* (14:12), *KochMuza* (2:1), *KochSz* (2:4), *KochMRot* (2:3), *ReszPrz* (20:1), *WerGość* (8:1), *WerKaz* (9:4), *WisznTr* (7:1), *BielSjem* (11:9), *KochPam* (1:1), *KochPieś* (20:13), *KochSob* (2:1), *KochTarn* (1:1), *PudłFr* (25:15), *ArtKanc* (31:17), *BielRozm* (1:3), *GórnRozm* (1:10), *KmitaPsal* (9:9), *KochProp* (1:1). *KochWr* (1:1), *PaprUp* (7:2), *ZawJeft* (32:7), *ActReg* (16:2), *GostGosp* (5:5), *GrochKal* (6:3), *Phil* (7:2), *GórnTroas* (23:17), *GrabowSet* (193:36), *KochFrag* (10:6), *OstrEpit* (6:1), *WyprPl* (7:3), *LatHar* (117:115), *KołąkSzczęśl* (3:3), *RybGęśli* (13:2), *WujNT* (217:107), *WysKaz* (9:4), *SarnStat* (789:44), *SiebRozmyśl* (9:6), *KlonKr* (3:1), *KmitaSpit* (5:4), *SkarKaz* (91:7), *VotSzl* (2:1), *CiekPotr* (8:7), *CzahTr* (26:21), *GosłCast* (34:4), *PazLiz* (6:3), *SkarKazSej* (21:4), *KlonFlis* (22:14), *SkorWinsz* (1:1), *SapEpit* (11:6), *KlonWor* (13:6), *PudłDydo* (3:11), *ZbylPrzyg* (5:7), *SzarczRyt* (13:2).

-e- (1678 + *kust*), -é- (8); -e- : -é- *MurzHist* (11:1), *MurzNT* (18:2), *Oczko* (50:1), *KochPs* (190 + *kust* : 4); -ã(j) (2344), -aj (22); -aj też *HistAl*; -ã(j) : aj *MurzHist* (5:3), *RejWiz* (32:2), *Leop* (136:1), *BielKron* (86:1), *BibRadz* (160:2), *Mącz* (90:4), *RejZwierz* (32:1), *SkarŻyw* (39:2), *MWilkJHist* (7:1), *NiemObr* (78:1), *PudłFr* (14:1), *KlonFlis* (13:1), *PudłDydo* (10:1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XIX w. s.v. niechać*.

I. Partykuła (6859) :

1. Partykuła życząca; w połączeniu z trzecią (rzadziej z pierwszą) osobą czasu teraźniejszego lub przyszłego tworzy formy trybu rozkazującego w różnych jego funkcjach (np. też prośby, życzenia, zezwolenia, rady, pragnienia itp.); *particula; imperans vel permittens (isti duo modi in tertia persona et prima efferi Polonice non possunt) Cn* (w tekstach będących przekładami z łaciny „niech” + czasownik odpowiada łacińskiej formie *coniunctivus* lub – bardzo rzadko – *futurem*) [w tym z: 1 sg (195), 1 pl (35), 1 du (1)] (6859) : *BierRaj* 20v (3); *March*¹ A3v; Tego fyná każy vczyć/ Coć mu może z pożytkiem być/ Niechay fie pracy náłoży/ Táć go nigdy nie zuboży. *BierEz* S2 (12); Ktomi służy niecháy mie nafladuie *OpecŻyw* 180v (24); *OpecŻywPrzedm* C3v; *MetrKor* 40/815 (3); *PatKaz I* 7 (5); *PatKaz III* 91 (2); ya nychay będę twym wławnym flugą *HistJóz* D3v (6); *TarDuch* ktv (24); Ale gdy [mięso sędacza] iefth vbogich pokarm/ niechay go vbodzy pożywaią raczey z czófnkiem/ albo z chrzanem/ albo z gorczyczą *FalZioł* IV 43c (54); *FalZiołUng* V 119 (2); *BielŻyw* 51 (3); *March*² D4; *MiechGlab* 59; Iefly poszła banda pythacz o Tvrky yeflyby yem owcze bily wroczone, Nychay thak powye ysz pan moy wthky [!] owcze kafzal wrocycz kthore od slodzyey byly odbythe *LibLeg* 7/10 (36); Kto niema koniá/ ten niechay chodzi piechotą. *March*³ V7v (2); *WróbŻołt* B4v (35); *WróbŻołtGlab* A5; *RejŁas* w. 65; á iefliby cię nieruffyło miłofierdzie/ niechay cię ruffy złoćiwych ludzi y przeciwko tobie bluznienie. *RejPs* 101 (30); *RejRozpr* A2 (9); *ConPiotr* 31v; *LibMal* 1544/85 (3); *LudWieś* B3v (4); *SeklWyzn* d3v (3); *RejJóz* A6v (33); *SeklKat* F (9); *RejRozm* 391; Mily panie niechay ale Spyle fwe reieltra czale. *RejKup* F; A tak yuż niech ydże gdzie chcę [!] A nas wieczey tém nietreskcz *RejKup* v3 (56); *HistAl* A4v (42); *KromRozm I* C2 (2); *MurzHist* B4 (9); *MurzNT* 13v (20); *KromRozm II* h2v (7); *KromRozm III* A3 (9); *Diar* 49 (6); *DiarDop* 99 (4); *BielKom* C4v (4); tak też y rodzicy ípráwować fie máyą/ nych dzyeci karzą nye iżeby ye zabili/ álbo yedli/ ále áby ínich co dobrego mogło vrosć *GliczKsiąż* G5 (74); Niech nie będą záháńbyeni ci co fwe oczekawanie máią w Pánu. *LubPs* P6 (161); *GroicPorz* y (7); *GroicPorzRej* C4; *SeklPieś* 20; Iefli ktho nie robi/ niechay nie ye. *KrowObr* 140 (105); Iuż niedbam chocia y vmrę/ álbo fie nie wrocę/ Niechay wždy ímutney myśli tym íobie vkrocę. *RejWiz* 179 (57); ieflim nalazł íaskę przed oczymá twemi/ niech idę rychło á oglądam bráciá moię *Leop* 1.Reg 20/29 (272); niech mi Krowicki odpufci/ iefli zápomniawízy przyiáźni iego/ poczciwoíci máthki fwey przeciw iemu broníć będę. *OrzList* e3v; niewydrze kluczow iemu nikt z tych rąk/ thego niechay fye wam áni íni. *OrzList* h3 (10); *UstPraw* A2 (2); *KochZuz* A2 (2); *LeszczRzecz* A3v (2); A niecháy narodowie wždy póítronni znáią/ Iż POLACY nie Gęsi/ iż íwoy ięzyk máią. *RejFig* Ee4 (9); Nie ízacuyże moy brácie/ iedno co iefť prawdá/ A pochlebítwo z zazdrofcia/ niech idzye do dyablá. *RejZwierz* A4 (51); Rádízye niech vmrę á niżbych miał widzieć pomíthę/ ktorą ty ípráwiedliwym íwym íádem puíciłz ná ten lud zá iego złoíci *BibRadz* I 83d marg; A przetoż teraz próíżę cię niechay go przebíę oízczipem ku ziemi iedno raz/ á wíeczy nie powtorzę. *BibRadz* 1.Reg 26/8; A gdy ty czyniíż íámużnę/ niechay nie wie lewicá twoiá/ co práwicá twoiá czyni. *BibRadz* *Matth* 6/3; Czego chcefz ábychci vczynií? A ílepy powiedział iemu/ Miítrzu niechay wzrok wezmę. *BibRadz* *Mar* 10/51 (283); Niech żaden záíługámi fye íwemi tobie Krolu niebroni *OrzRozm* C4v (14); ktho chce niechay iedzye/ á kto też chce zoíťć zoíťań *BielKron* 414 (91); *GrzegRóżn* B3v (13); *KochSat* B2v (6); *KochZg* A2v (4); Zawždy tedy niechay wiele vcźniowie nauk czytaią/ ale málo

niechay ná koždy dzień obieraią/ czoby mogła ich pámięć łtrawić *KwiatKsiąż* K4v (14); Faciant quid velint, dum ne reducam, Niechay czynią co chcą tilko ábych nie mułiał przywrócić. *Mącz* 97c; Quod cuiquae obtigit hoc quisquae teneat, Co łie komu dołtało to niechay ma. *Mącz* 257d; Abeat quovis gentium, Niechay idzie w ymię boże gdzie go oczy ponioła/ gdzie yedno chce. *Mącz* 344d (77); Niech nas o włzytkię rzeczy/ ták o Swieckię/ iáko y o Duchowné/ Król łam w Polfzce łądzi: á Kápłan Rzymłki/ niech nas nie łądzi. *OrzQuin* Z (23); Łákomcę miey zá czártá/ niech z tobą nie mięłzka/ Ten ktorego wwioldła do pychy zła łćiełzka. *Prot* D2v (30); *SarnUzn* Cv (15); Albo kto łárkáć niemoże łoku námienionego/ thedy łobie niech da wdmuchnąć piorkiem w nos prochu z łuchey łzálwiewy tártego. *SienLek* 72v (76); *LeovPrzep* E (3); To co łie tám potym na ten czás słało zá Pipinulá Celárzá kto chce pewniey wiedzyeć niech łobie łistorie czyta. *RejAp* BB4 (46); Lecz tego częgoby nie vmiál/ zgoła niechaj zániecha *GórnDworz* N4 (124); *GrzepGeom* A3v (30); *HistRzym* 79v (3); Oycze/ ielłiz to ielł rzecz można/ niech nie piję kielichá tego *RejPos* 313v (82); *RejPosWiecz*² 91 (5); *RejPosWiecz*³ 98v; włzeláką gorzkość/ gnięw/ zápálczywość/ wołanie/ bluźnienie/ niech precz będzie od was *BiałKat* 51 (19); *BielSat* B3 (8); *GrzegŚm* A4 (11); *HistLan* A3 (5); *KuczKat* 5 (60); Kiedy pátrzyłł ná grob cudzy/ Rádzęć niech cie łtrách pobudzi *RejZwierc* [238] (86); *BielSpr* 15v; Lecz teraz mam li sie bić i tak się zda tobie, Niech sie wojska rozstąpią, każde na swą stronę, A ja z Menelausem w poórzodku o żonę I o klenoty zaraz niech czynię! *KochMon* 21 (9); *WujJud* 21 (29); *WujJudConf* 69 (10); *RejPosRozpr* b3v (4); *RejPosWstaw* 21v (14); Tedy Anná [...] mowila ták kniemu/ niechay iulł vmrę miły łynu/ gdym cię ogládała *BudBib* Tob 11/8 (241); *HistHel* [A2] (7); *MycPrz* I A4 (9); *Strum* C2v (18); Gdyż Rycerłkimi ludzmi być łie miánuiemy/ Záwždy to iulł po łobie niech pokázuiemy. *WierKróc* A3v (3); *BiałKaz* C2v (5); Káždy wczem wezwań bráćia/ wtem niech trwa v Bogá. *BudNT* 1.Cor 7/24 (61); *StryjWjaz* A3; Chleb náłz ieść będziemy y náłzym odźzienim łie przyodźzieiemy/ tylkofz niech imię twoie wzywano będzie náđ námi: to ielł/ niech łie imieniem twoim odzywamy. *CzechRozm* 196 (45); *PaprPan* B2 (20); Częgo niech nam vžyczy miłóściwy Pan/ przez Chriłtulá Iezulá Pána náłzego/ Amen. *KarnNap* C2 (13); Przeto niech práwá będą połtánowione/ o wychowániu łynow Krolewłkich: á mámkı y miłtrzwie/ y w náuce towarzyłze/ tákze y w igrániu/ zá ráđá Senatorłką niechay im będą przyđáni. *ModrzBaz* 75v; niech mi łię godzi prołzę o tem y mowic *ModrzBaz* 127v (260); *ModrzBazStryj* ¶12v (2); A ktoby łię śmiał tego ważyć/ mieczem wykłęcia vbity/ z dołtoienłtwá y vrzędú kołcielnego niech zložon będzie. *SkarJedn* 260 (37); *KochOdpr* A2 (8); *Oczko* A4v (48); Okáz/ pánie/ siłę łwá: á my łágodnémi Twoię moc niechay łławiém piełniami łwoiemi. *KochPs* 29; Niechay hańbę odnioła/ niech łye zápałáia/ Kłórzy vpadku mego łzukáia. Niech idá włpák ich rády/ niech łye iáwnnie włtydza/ Kłórzy niełzczęłcie mé ráđzi widza. *KochPs* 60; Trwogi žadnéy/ zabiegów žadnych niech nie znamy/ Ani ogromnéy trąby łłychamy. *KochPs* 210 (154); niech mam z ręki y błogolławienłtwá twego ten obrok Bogá twego. *SkarŻyw* 51 (127); *KochTr* 14 (2); *MWilłHist* B4 (8); *StryjKron* 6 (9); *CzechEp* ktv (85); *KochJez* A4; Czwarty dowod niechay będzie z łiłtow Piotra ł. *NiemObr* 52 (69); *KochEpit* A3v (3); Wy tedy/ co kto lubi/ moi towarzyłze/ Pijcie/ graycie/ miłuycie: Ian fráłzki niech piłze. *KochFr* 58; Ale ráczéy nas oboie Wzów pod złote iárzmo łwoie/ W kłóрым niechayci łłuzywá/ Póki ia/ y ona żywá. *KochFr* 97 (34); *KlonŻal* A3v (26); *KochDz* 106 (2); A ia/ o pány/ niechay wiecznie wam hołduię/ Y żywot łwóy ná wálznych ręku

ofiáruię. *KochMuza* 28 (3); *KochPhaen* 20; *KochSz ktv* (6); *KochWz* 135; *KochMRot* A3v (5); *ReszPrz* 34 (8); *ReszHoz* 140; *ReszList* 179 (2); Kto przymuŕza drugiego do vpićia w obyczay przyiázní ábo záchowánia/ niech będzie frodze lztrofowan/ á niech siedm dni pokutuie. *WerGość* 268 (9); *WerKaz* 284 (12); Przytul mą chorą głowę/ Niech cię oycem zowę. *WisznTr* 29 (8); *BielSen* 19; *BielSjem* 2 (19); *KmitaPsal* A2v (18); TObie niechay tá kártá będzie poświęcona/ Zacny Hrábiá/ z Tęczyná *KochPam* 79; *KochPieś* 2 (30); Święto niechay świętem będzie *KochSob* 56 (3); *KochTarn* 79; *PudlFr* [3] (35); *ArtKanc* D9v (30); *BielRozm* 2 (4); Więc iutro niechay cię naydę ná tym mieyfcu/ á proŕzę cię nie czyní ináczey. *GórnRozm* H3 (9); *KochProp* 15; *KochPropKKoch* 3 (3); *KochWr* 16 (2); *PapUp* C4v (8); Kto chce/ by dźiatki miłé tu pocźciwie żyły/ Niech fye ftára by w piłmie vczoné nie były *ZawJeft* 34 (37); Iesli mam tam iachac albo do Zamchu albo do Lezaiska niech wiem rychło bomuszę zas w Zamosciu bydź na Cwartale *ActReg* 93 (15); *Calep* [696]a; *GostGosp* 18 (10); *GostGospGroch kt*; *GostGospPon* 170 (8); *GrochKal* 6 (9); *Phil* C2 (8); *GórnTroas* 8 (31); *KochCn* B4v; *KochPij* C (2); Niech mi twoie imię/ zá ochłodę będzie/ Ciebie w fercu máiąc/ niech lię cięfzę wźędźie *GrabowSet* Cv (182); *KochAp* 9; *KochFrag* 16 (14); Proŕzę/ niech mi wolno będzie mówić/ á W. M. niech ciężko fłuchác nie będzie. *OrzJan* 52 (31); *OstrEpit* Av (5); Niechay mi w Plebániiey/ proŕzę cię niebywa *WyprPl* Bv (8); Pierwŕza tedy myŕl twoiá niech będzie o Pánu Bogu twoim/ álbo o rzecźách Boŕkich. *LatHar* 2 (170); *KoŕakSzczęśl* B4 (6); gdy cię ocz proŕzę/ Modlitwy fwey odmiotu niech nie odnoŕzę. *RybGęśli* D2v (10); Ten ktory kradł/ [...] niechay iuź nie krádnie: lecz ráczey niech prácuie/ robiąc rękómá fwemi. *WujNT* 719 (305); A tego wykłádu Adwerŕarze/ niech mnie nie przypifuią/ bo nie iefł moy *WysKaz* 34 (13); ten *vocatiuus*, Pánie, *domine*, niech idźie proŕtym /e/ bez kréłki *JanNKar* E3v (4); *JanNKarGórn* G4v; *JanNKarKoch* G2; *JanNKarOrz* F3v; Zydowie niech nie będą łádzeni w ich święto. *SarnStat* 256; A kto ináczey vczyni/ winą cztérnaŕcia grzywien przez łáď niech będzie karan *SarnStat* 495 (829); *SiebRozmyśl* A3 (11); *WitoŕLut* A3v (3); *ZapMaz II G* 97/89; *GrabPospR* K2v (4); Słufźnie przykłádem Lefzek krol cnotliwy, Niech tobie będzie káždy człecze żywy. *KlonKr* D2v (4); *KmitaSpit* Av (8); Ieŕli ia przegram/ niech Lubelfki Dekret odnoŕzę; *alias* oni łámi. *PowodPr* 37 (20); Niech noŕim ná łobie obraz dobroći y miłóŕdzia twego/ ábyłmy tobie podobni byli *SkarKaz* 280b; A iefli co dobrego we mnie z łálki twey będzie: niech lię z tego nie chlubię/ á tobie wŕzytko przypifuię. Niech pomni roŕzczká ná czyiem korzeniu ftoi *SkarKaz* 353b (90); *VotSzl* E (3); Miły Skárbku prze náŕzę przyiáźn niech dźiŕ iednę Rzecz v ciębie vproŕzę. *CiekPotr* 89 (14); TA wielkoŕć nieprzyiáćioł niech wam nie iefł froga *CzahTr* F3 (34); *GosłCast* 6 (27); Kto lię znajdzie przeciwny/ niech będzie bezceny. *PaxLiz* E2 (5); Iefli łá duchowni/ niech miedzy bifkupy y plebany idą. *SkarKazSej* 682a (21); Niechay nie igra z ŕzczęŕciem/ kto ma w domu Swoy chleb *KlonFlis* D3 (32); *SapEpit* A3 (15); Iefli ty wieŕz co przodałz: niech ten wie co kupi *KlonWor* 68 (8); Anno ŕioftro ma miła/ co wieŕz ŕpráwy moie/ Niecháy będzie ták chętné ku mnie ferce twoie. *PudlDydo* B5 (14); *RybWit kt*; *ZbylPrzyg ktv* (11); Niech moiá łodź/ gďdzie pęďzi wola Boża/ bieży. *SzarzRyt* C3v (9).

Z czasownikiem w antepozycji (1): Dokonam niech tego lata *RejKup* F.

Z elipsą formy osobowej czasownika (5): Iź gdy prawdá/ niech wolno/ mówić im o pánie. *RejZwierz* 24; pomáżyłz mu ony mieŕtcá łmołá/ á przywiń/ oŕzodká chlebá vgnióťzy z łolá/ niech ták przez noc á przez dźień *SienLek* 181v; ták lię mój gotował Oyciec k bitwie/ iź w dróďde to wŕzytko zwoiował.

Ale y to niechay precz: á za málo íspráwił/ Gdy Hektorá mężnégo żywotá pozbáwił? *GórnTroas* 20 (2); *CzahTr* 12.

W zaklęciach i przysięgach mających potwierdzić wiarygodność (ze zdaniem warunkowym) (22): y flubiłem oycu mówiąc yeflic go zafie nieprzywioze niechay będę grzechu winień na przećyw tobie oycu memu na wífelkj tzas *HistJóz* D3v (2); *WróbŻolt* 7/6 (4); nienaydzieífli wízyftkich rzeczy ziedzionych od Belá/ ímierznią niech pomrzemy *Leop Dan* 14/11; Ale iefliże ia ná they obietnicy Krolá Iego Miłofć Páná náłzého miłofćiwego omyleł/ niech przed oczymá wízey Korony Polfkiey ná pal wbit będę. *OrzList* i2; Niechay mie Bog nie żywi iefliże dziś nie dam ściągć głowy Elizeufzowi íynowi Sáfarowemu. *BibRadz* 4.Reg 6/31; *BudBib Ps* 136/5 (2); *KochPs* 195 (4); *KochBr* 152; *KochPam* 86; Niech ięzyk moy do vft moich przyfchnie/ iefli cię kiedy zápomnię *SkarKaz* 578b; Nie dowiodęli tego co mówię/ niech nigdy Nie będę tym czym chcę byđż *GosłCast* 14; *SkarKazSej* 665b (2); *CzahTr* Lv.

Przysłowia: Ale ínadz co nam do tego Niechay pátrzy káždy íwego *RejRozpr* E.

A dawna to przypowieść iefł ná íwiece wízędzye/ Niechay nigdy zwolennik nád míftrzá nie będzye. *RejWiz* 184.

Ale ná tym mądre mu niech będzie dofyć *CzechEp* 296.

Frazy: »niech będzie błogosławiony (-a, -e, -o), pochwalon(y, -e, -o), uwielbion(y, -e), wśławion Bog (a. Pan (Bog), a. Chrystus, a. Trojca Święta, a. imię pańskie itp.)« [*w tym: pochwalony i błogosławiony itp.* (2)] = *glorificetur Dominus Vulg; benedictus Dominus Deus, benedictum (a. magnificetur) nomen tuum PolAnt* [szyk zmienny] (13:11:4:1); *MurzHist* P2v; niech będzie Pan wwielbion *Leop Is* 66/5; A niech będzie pochwalon nawyízy Bog *BibRadz Gen* 14/20 (4); *RejPos* 46 (5); *BudBib Tob* 11/11[17]; *KochPs* 99 (3); Niechay ia/ powiáda/ będę z háńbion/ tylo Chryftus (ktorego pokarm iefł náwrocenie grześznych) nákarmiony/ wśławion niech będzie. *SkarŻyw* 108 (2); iesli prawda Pąn Bog zato niech bedzie pochwalon *ActReg* 61; Niech będzie błogośławioną Troycá święta *LatHar* 85; Niech będzie imię Páńskie błogośławione/ od tego czáfu áż ná wieki. *LatHar* 334 (9).

»Bog pokoju (a. pokoj (boży)) niech będzie [z kim a. komu]; Pan pokoju niech [komu] da pokoj; Bog pokoju niech [kogo] poświęci« = *Dominus pacis det pacem PolAnt, Vulg; pax tibi PolAnt; Deus pacis sit Vulg* (4;2;1); *BibRadz Dan* 10/19 (2); *RejPos* 115; Pokoy Boży niech będzie ząwždy z námi. Amen. *LatHar* 102; A íam Pan pokoiu niech wam da pokoy wieczny ná wśzelkim mieyfcu *WujNT* 2.*Thess* 3/16 (2); Bog [...] pokoiu/ niech was ze wśzytkim poświęci *SkarKaz* 85a.

»Bogu (a. Panu (Bogu), a. Panu Jezusowi, a. imieniowi itp.) niech będzie chwałá, cześć, błogosławieństwo; Bogu itp. niech chwałá, cześć będzie (od)da(wa)na; Bogu itp. niech się chwałá mnoży, cześć się dzieje, cześć się rodzi; [Boga] chwałá, cześć niech nie ustawa itp.; [Boga] chwały niech pełno (a. świat pełen) będzie; [Pana] sprawy chwałę niechaj mają« [*w tym: cześć, (i, a) chwałá* (29), *błogosławieństwo, cześć i chwałá* (2)] = *Deo honor et gloria PolAnt* [szyk zmienny] (38:35:12;4:2;2:1:1;5:2;2;1); *GlabGad* P8v; A niechai íe ítąd mnoży wiekuifta chwałá bogu oycu y íynu y duchu íwiętemu *RejPs* 220 (2); Niechay będzie wieczna chwałá panu Bogu w niebie *RejJóz* P8; A tak wiecznie Swiety Panie Niech twa chwałá nieufntanie *RejKup* ee3; *LubPs* O2v (3); *GroicPorz*

mm4; *KrowObr* 175 (4); *BibRadz* *7 (2); *RejAp* 6 (6); *RejPos* 47v (2); *GrzegŚm* [67]; Niech po świecie pełno wżędzie Iego zacnéy chwały będzie. *KochPs* 94; Pánu bogu niechay cześć będzie ná wieki *KochPs* 189; Chwałá Iego niechay brzmi miedzy dobrémi. *KochPs* 215 (5); *SkarŻyw* 4; *CzechEp* 64; *NiemObr* 142; *WerKaz* 306; Bądźże Bogu Oycu wieczna chwałá/ Y Synu Iego niech będzie dana/ Tákże Duchowi Świętemu/ Bogu w Troycy iedynemu. *ArtKanc* I 11v (9); *ActReg* 12; Niechay w tobie cześć Iego [Pana]/ nigdy nie wftawa *GrabowSet* Dv; Iego [Pana] Íprawy/ z wálznych wft/ chwałę niechay máią/ W kráiách/ gdziekolwiek Iego wżechmocności znáią [...] Z wft Pánie żywiących duzf/ niechci Ię cześć rodzi. *GrabowSet* R2v; Bogu Oycu wżechmocnemu/ Synowi zmartwychwftálemu: Z Duchem świętym cześć Ípołączna/ Niech będzie oddána wieczna. *LatHar* 37; Tobie Oycu y Synowi y Duchowi świętemu niechay będzie cześć y chwałá ná wieki wiekow. *LatHar* 44; Bądź pochwalon IESV Pánie/ Przez twe Íwięte zmartwychwftánie: Niech będzie cześć Oycu twemu/ Y z nim Duchowi świętemu. *LatHar* 362; Błogofławieństwo y dziękowanie/ niechay będzie Pánu IEzulfowi Chrystulfowi *LatHar* 546 [*idem* (10)]; PRZENayświętfzey y nierozdzielney Troycy/ vkrzyżowánego Páná náIzego człowieczeńftwu/ y błogofławioney á wielce wielebney Pánni Máryey płodności/ y wżyftkich Świętych powżechności/ niechay będzie wiekuÍta cześć y chwałá/ od ftworzenia wżelkiego. *LatHar* 635 (23); Chwałá niech będzie Bogu w Troycy iedynemu/ Oycu/ y Synowi/ y Duchowi świętemu. *WujNT* Ddddddv; Chwałá ná wyfokości Bogu niechay będzie/ A pokóy dobréy woléy ludzím niech brzmi wżędzie. *SiebRozmysl* F4v; *CzahTr* H4.

»[komu a. czyja] cześć niech będzie, niech trwa« (1:1): *RejPos* 53v; *Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt*, To íeft: Závždy twoiá cześć/ Íławá/ niech trwa/ imię Ílynie Po wżytkiey Sármacij *ModrzBazBud* ¶6v.

»niech będzie dosyć (powiedziano), koniec, kres, dokończenie; to (a. poty) niech będzie (powiedziano), niech się kończy« [sygnał zakończenia tematu lub przerwania tekstu] = *haec dicta sint, hactenus haec, finis sit, satis* *Modrz* [szyk zmienny] (49:8:2:1;7;1); *SeklKat* V4 (4); *GliczKsiqz* D2; Ale íż Ię przedłuza to náIze Kazánie/ Niech Ię tu końcy Ípraw mych prawdziwe wyznánie. *Prot* B2; A tu niech będzie [!] Koniec tey náIzey roÍprawy *Prot* E; *SienLek* 27v (2); ále pothy íuż niechay kres thego wyliczánia będzie *GórnDworz* Hh3; Lecż o thym niechay będzie dofyć ná ten čás/ á do rozmowy Íe Prądnickeiy wroćmy. *GórnDworz* Ee (9); *GrzepGeom* I4v; *KuczbKat* 295 (2); *RejPosWstaw* [21²]v; *BudNT* Hh6v; Lecż tu íuż cudom/ y rozmowie o kroleftwie Christulfowym niech będzie koniec. *CzechRozm* 191; A to niechaj będzie dofyć powiedziano o tych cnotách/ ktoremi Krolowie ínfze ludzi przechodzić máią *ModrzBaz* 22v; A to niech będzie o náuce y ćwiczeniu rycerfkem. *ModrzBaz* 113; A to o Ípołącznem ludzi stowárzyfzeniu/ ktore domá obyczáyami y právem bywa rządzone/ á na vkráinie bronią od nieprzyaciélá bronione/ niech będzie powiedziano *ModrzBaz* 128 (26); Ale poty (niech będzie) o rzeczy á íakoby o máterij pífánia twego. *ModrzBazBud* ¶6; A tu niechay będzie Czytelniku miły Xiąg dokończenie. *StryjKron* 462; *CzechEp* 113 (9); Otoż to były te wftawy Apofstolfkie/ o ktorych ná ten čás niechay będzie dofyć. *NiemObr* 78 (5); *ReszHoz* 140; *GórnRozm* K2.

»niechaj będzie ([jaki]) jako chce, co chce, kto chce, czym chce, tyle ile chce« = *jakkolwiek, cokolwiek, ktokolwiek, ilekolwiek; quantuluscunque, quantunvis, quantuscunque, quantuslibet,*

quantusquantus, quicquid est, quicunque, quodcunque, quomodocunque, utcunque, utercunque, utut *Mqcz* (6:2:2:1:1): *Quantivis precii homo ille sit, Niechay będzie czym chce/ álbo yákyfzkolwiek wagi yeft. Mqcz* 338b; *Quantusquantus, Iákokolwiek wielki/ Albo niechay będzie moźne yáko chce. Mqcz* 338b; *Quicquid est, Bá niechay będzie co chce. Mqcz* 340d; *Quicunque, Bá któźkolwiok/ bá niechay będzie kto chce. Mqcz* 343c; *Utut et utcunquae, Yakoźkolwiek/ yáko táko niechay będzie yako chcę [lege: chce]. Mqcz* 509c (12).

»niech nie będzie« [*wyraża wzmocnione przeczenie*] = *wcale nie, w żadnym wypadku; absit, ne fiat* *PolAnt* (5): *PRzeto mowię/ czyli odepchnął Bog lud fwoy? Niech (to) nie będzie. BudNT Rom* 11/1 (5).

»niech (nie) będzie błogosławion(y, -a, -o)« [*w tym: od kogo = od Boga* (3)] = *benedicatur Vulg; ((ne) sit) benedictus PolAnt* [*szyk zmienny*] (12): *Aták niechay miły pánie będzie błogofławiono od ciebye zebránie to RejPs* 191; *Leop Iudic* 5/24; *BibRadz Gen* 14/19 (2); *niechay będzie błogofławion* *ktory fie to nád tobą zmiłował. BielKron* 53; *Przekłety dzień ktoregom się vrodził/ ktorego mię vrodziłá mátká moiá/ niech nie będzie błogosławiony. BudBib Ier* 20/14; *Niechayżeć też obczérstwieią kości dwunaście Prorokow ná mieyfćách swoich/ á pámiátká ich niechay będzie dobra y błogosławiona [sit memoria in benedictionibus] BudBib Eccli* 49/12 (5); *LatHar* 54, *SkarKaz* 387a.

»Pan (Bog) niech będzie, raczy być [*z kim a. między kim*]« = *Deus (a. Dominus) sit Vulg, PolAnt* [*szyk zmienny*] (12:1): *niechay będzie Pan między mną y tobą ná wieki. Leop 1.Reg* 20/23 (3); *BibRadz Iudith* 8/23[34] (2); *Pan Bog Abrááamow/ Izáákow/ Iakobow/ niech raczy być zwámi BielKron* 97v; *BudBib Iudith* 8/23[34]; *A Pan nálz Iezus Chriřtus/ y Bog á oćiec nálz niechay řtobą będzie. CzechRozm* 176 (4); *WujNT 2.Thess* 3/16; *Rość Iároysiú naymilřzy/ Bog niechay będzie z tobą SkorWinsz* A3v.

»niech będzie przekłety(m), przekłectwem (a. przekłectwo), anatema, za przekłecie« [*w tym: anatema, to jest przekłety* (4)] [*szyk zmienny*] (31:8:6:1): *KromRozm I Fv* (2); *KromRozm II b3* (2); *ktokolwiek fie řtym piřmem Świętym niezgadza/ [...] niechay będzie ánáthemá. KrowObr* 224 (2); *Leop Gal* 1/8 (2); *BibRadz Gen* 9/25; *BielKron* 47; *RejPos* 63v; *GrzegřSm* [67]; *KuczKat* 175; *WujJud* 263 (11); *Niech przekłety będzie/ ktoryby przeciř ták iálnym řwiádeřtwam piřmá řwiętego co infzego piřał/ mowił/ y vczył. RejPosWstaw* [21³]v; *BudBib 1.Reg* 26/19; *CzechRozm* 97 (9); *ieřliby wam Angioł z niebá co infzego powiádał/ nád to cořcie wźięli/ niech przekłectwo będzie ReszPrz* 8; *Przekłete/ przekłete niechay będą ćiemnořci/ w ktorychem się był połožył. Przekłeta/ przekłeta niech będzie řlepotá/ dla ktorey nie mogłem řwiáťlořci niebieskiey ogláďáć. LatHar* 568; *Ieřli kto nie miłuię Páná nářzego Ieřufá Chriřtufá/ niech będzie przekłectwem Mářánáthá. WujNT 1.Cor* 16/22 (3); *PaxLiz* Dv.

»niech (tak) będzie, niech się tak stanie, niech tak zostanie« [*wyraża ustępstwo, zgodę*] = *esto (sane) Mqcz, Modrz, Vulg, Cn; fiat Mqcz, PolAnt, Cn; licet, sine (sic habere) Mqcz, Cn; ita sit (sane) PolAnt, Cn; fac (esse) Modrz, Cn; pone, positum sit Cn* [*szyk zmienny*] (33:3:1): *KromRozm I K3*; *Iuźeřz na ořtatek niechai tak będzie gdyř ci się tak podoba MurzHist* Q4v (2); *KromRozm III H3v* (2); *LubPs* A5v; *KrowObr* 231v; *OrzList* b3; *OrzRozm* N4v; *BibRadz II* 103a marg; *BielKron* 84v; *Mqcz* 192d (5); *OrzQuin* S3v (2); *Ale niechay to ták będzie iáko oni przywodzą SarnUzn* D5v; *A zatym lud wřzytek*

rzekł/ Bądź tak/ niech się tak stanie. *BudBib Iudith* 13/26 (3); *CzechRozm* 40v (4); *ModrzBaz* 30 (2); Dobrze/ niech tak będzie. *SkarJedn* 77; *SkarŻyw* 480 (2); *GórnTroas* 57; Amen tu się rozumie niech tak będzie. *LatHar* 400 marg; *WujNT* 2.Cor 12/16; Dobrze/ niech im Máchábeyfkie księgi piśmem nie będą (iako v Kátholikow są y będą na wieki) wždy ie za hiłtoryą przyiąć mułzą *SkarKaz* 382a; Lecz/ niech to tak zoftanie/ zem tego żebráá *GosłCast* 50 (2).

»Bog (a. Pan (Bog), a. Jehowa, a. anioł) niech błogosławi, da błogosławieństwo; boża chwała, błogosławieństwo [boże] niech będzie« = *Deus* (a. *Dominus*) *benedicat, dei benedictionem* *PolAnt* [szyk zmienny] (19:1;3:2): Boza chwała y modlithwa nacznie nyech bandzie. *MetrKor* 46/46 [*idem* (3)] (3); *HistJóz* B4v; A Bog wżechmogący niechay błogosławi tobie [...]. Y niechayci da Błogosławieństwo Abráhámowe/ y pothomkom twym z tobą *BibRadz Gen* 28/3-4; *RejAp* 198; *BiałKat* 241; A s tym niech Pan Bog błogosławi wżytki czáły W. W. wedle świętey łáski swoiey. *RejZwierc* 240; y rzekli mu niech cię błogosławi Iehowá. *BudBib Ruth* 2/4 (2); Anioł który mię wyrwał od wżego złego/ niech błogosławi ty młodzieńce. *CzechRozm* 46; Niechayci Pan błogosławi *CzechRozm* 200 (6); Bog wżechmogący niechayci błogosławi/ abyś vrośł y rozmnożył się ná tłumy ludow. *SkarŻyw* 346; Záthym sie miey dobrze/ á Pan Bog z łáski swey niech thobie y wżytkim twym spráwom błogosławi *Phil* S4v; *LatHar* 21; Niech was Bog błogosławi ktorzy tu żywiecie *KolakCath* C5; *WujNT* 462; *CzahTr* A4; *PaxLiz* E2; *SapEpit* B4v.

»[kto, co] Boga (a. Pana (Boga), a. Jehowę, a. imię Jehowy, a. pańskie itp.) niech chwali, błogosławi, wielbi, wyznawa, wychwała, wysławia; [kto, co] Bogu itp. niech chwałę, cześć (od)dawa [w tym: cześć, chwałę (1)], błogosławi, cześć czyni« = *laudet Dominum* (a. *te*, a. *nomen Domini*) *Vulg, PolAnt, Modrz; adoret te, benedicat nomini sancto, confiteatur tibi, glorificet Deum* *Vulg* [szyk zmienny] (29:3:2:2:1:1;9:4:1:1): *OpecŻyw* [162]; *TarDuch* A7v; *WróbŻółt* kk7v (2); *RejPs* 48; *RejRozpr* A4v; Narod Lewi ten też Pánu nyechay błogosławi *LubPs* dd4v (6); Wśelki duch niechay chwali Pána Bogá/ y wśelki ięzyk niechay go wyznawa. *KrowObr* 198v; Wślyftká ziemiá niech cześć czyni á niech wśfele śpiewa tobie *Leop Ps* 65/4; niech błogosławi wśfelkie ciáło imię święte iego ná wieki y ná wiek wiekow. *Leop Ps* 144/21 (8); Niechayże się nędzniczek od ciebie nie wráca z pohánbieniem/ ale vbogi y żebraczek niechay chwałą imię twoie. *BibRadz Ps* 73/21; Poraż ie mieczem tych ktorzy miłuią ciebie/ á ci ktorym iest znáioime imię twe/ niechay cię chwałąc wyławiáią. *BibRadz 1.Mach* 4/33; *BielKron* 343; y rzecze wżytek lud Amen/ á niech chwali Iehowę. *BudBib 1.Par* 16/36; Niech wychwaláią imię iego w tańcu/ ná bębnie y ná árfie niech przypiewáią iemu. *BudBib Ps* 149/3 (5); *ModrzBaz* 55v; *Oczko* [40]v; *KochPs* 94 (6); A przez twe drogie Oycow świętych wćiefzenie/ niech słuźnie chwalimy y twe święte z martwych wftanie. *ArtKanc* E15v (2); Bądź chwalon wiecznie/ fmyśł y ciáło tobie Niech cześć oddawa: [...] Niechay cię wielbi/ niechci chwałę dawa. *GrabowSet* I (9); y cokolwiek przy mnie iest niechay oddáie chwałę imieniu twemu świętemu *LatHar* 642 (2); *WujNT 1.Petr* 4/16.

»niechaj się co chce dzieje, będzie« [szyk zmienny] (2:1): *RejJóz* I4v; Iuz niechaj się czo chce dzeye Iuz fmetnę Sercze Truchleye *RejKup* cc7; *KmitaSpit* B4.

»wola boża itp. niech się dzieje, niech się stanie, niech będzie; niech mi się stanie, będzie według (a. wedle, a. podług) słowa twego (a. woli twej); niech się (tak) stanie, (nie) będzie, niechaj się dzieje

(jako ty chcesz *a*. co (*a*. jako) jest wola pańska (*a*. jego), *a*. co Bog raczy); niechaj zostanie, będzie przy świętej wolej jego« = *fiat mihi secundum verbum tuum PolAnt, Vulg; fiat voluntas tua Vulg* [szyk zmienny] (10:8:5;8:1;6:4:1;3:1): *OpecŻyw* 100; A z temi nieboraki/ iuż czo pan bog raczy Niechay fie z fnimi dzieie *RejJóz* M7; Niech będzie co Bog raczy/ iá ná tym przeštánę. *Prot Ev*; Alleluia fie nam wykłáda/ bądź chwałá Pánu/ Amen záfię/ niech fie ná wżem sftánie wola iego *RejAp* 156 (2); A iefliże mu fie nie podobam/ tedy niechay thák będzie iáko ieft święta wola iego. *RejPos* 46; Iż Bog nálfz ktorego my chwalimy mocenci nas wyzwolić/ á iefli nye będzie raczył/ to niechay zoftánie przy świętey wolej iego. *RejPos* 46 (12); *BiałKat* 208v; *RejŻwierc* 12; Oto niewolnicá Páńfka/ niech mi będzie wedle łłowá twego. *BudNT Luc* 1/34[38] [przekład tego samego tekstu: *LatHar* 10, 404, 487, 529, 532, *WujNT Luc* 1/38, *SiebRozmyśl*]; *CzechRozm* 227v; co ieft wola pánfka twoiá/ niech fye ftánie. *KochPs* 135; wżákże niech będzie wola twoiá *SkarŻyw* 245; *MWilKHist* G3; *ArtKanc* I 19 (3); *GrabowSet* T3; O Nałłodfzy IEzu/ [...] ciebie ia czekam/ niechay mi fię sftánie według wolej twoiey. *LatHar* 652 (12); Oycze moy/ iefli nie może ten kielich odeyść iedno ábym go pił: niech fię dzieie wola twoiá. *WujNT Matth* 26/42 [przekład tego samego tekstu: *OpecŻyw* 100, *RejPos* 313v, *BiałKat* 208v, *CzechRozm* 227v, *LatHar* 579, 651, 693, 719, *WujNT Luc* 22/42] (3); *SiebRozmyśl* F3v; *GosłCast* 47 (2); Mowi z pokorą: Niech fię dzieie Boża wola. *KlonWor* 77.

»niech to (*a*. moje słowa) idzie (*a*. idą) na stronę; niech to będzie na stronie« = *odłóźmy to na razie* [szyk zmienny] (4;1): Ale to niech będzie ná ftronie *OrzQuin* G4; Niech to iuż idzie ná ftronę/ co fie tknie tákiego ich poftępku y zátwardziáłości. *CzechRozm* 68v (4).

»niech odpoczywa w pokoju« [o umarłym] [szyk zmienny] (6): Niedármoć Mfzą záłobną Káplán onim zámyka/ *Requiescat in pace*, iákoby przykázuiąc rzekł/ niechay ten vmárly odpoczywa w pokoiu *OrzRozm* M3; *CzechEp* 83; A wiernych Páńfkich dułze z łáfki y miłóšierdzia iego/ niech odpoczywáią w pokoiu. Amen. *LatHar* 21 (4).

»tak mię (Pan) Bog niech wspomóże (*a*. mi pomoże, *a*. mi pomaga), niechaj mi tak będzie Bog miłóšciw, niechaj mię tak Bog miłuje« [formuła przysięgi] = *sic faciat mihi Deus PolAnt; sic me Deus adiuvet JanStat* [szyk zmienny] (5:1:1): Ale Dawid przyfiągł temi łłowy/ Ták mi niechay Bog pomagá/ iż nie będę iadł by namniey pierwey niż łłonce zaydzie. *BibRadz* 2.Reg 3/35; Y przyfiągł Krol Sálomon przez Páná/ mowiąc/ Niechay mi ták będzie Bog miłóšciw/ żeć Adoniałz mowił ty łłowá łam przeciwko łobie. *BibRadz* 3.Reg 2/23; Ták mi pan Bog niech pomoże/ y święta Ewanyelia. *SarnStat* 347 (4); niechay mię ták Bog moy Miłuię, iáko niehcę ia wrágác tobie *CiekPotr* 36.

»światłość wieczna (*a*. wiekuista) niech [komu = umarłemu] (za)świeci« (2): RAcźże mu dać/ Pánie Iezu Chryfće/ wiekuifte odpoczynienie: á światłość wieczna niech mu záświeci. *LatHar* 657 (2).

»niechaj nas Bog zbawi« (2): Niechay nas Bog przez was [świętych] Zbáwi. *KrowObr* 176 [idem] (2).

»niechaj go psi zjedzą« (1): A niechay go pši ziedzą. *WyprPl* B3v.

»niech się zmiłuje Bog (*a*. Pan Bog, *a*. Chrystus Jezus)« [w tym: nad kim, nad czym (4)] = *reconciliatur Vulg* (5): y potym rzekł/ nýechaý fie fmiłuię pan bog wřfechmogący nád tobą miły fynu *HistJóz* Dv; *Leop* 2.Mach 1/5; *CzechRozm* 200 (2); Niech fię zmiłuię nad moią ftárošcią Chryftus Iezus *SkarŻyw* 532.

»niech się (z)stanie, niech (tak nie) będzie, niech się dzieje« [wyraża rozkaz, postulat lub życzenie spełnienia się czegoś w stosunku do kogoś] = *fiat Vulg* [szyk zmienny] (13:4:1): Włlytko fie yuż nych sftánye podług łercá twego *LubPs* E4 (2); O niewiáfto wielka ieft wiárá thwoiá/ niechać fię ftanie iáko żadałz. *KrowObr* 58v (2); *Leop Matth* 9/29; Profzę pánie moy niechay ták niebędzie. *BibRadz Gen* 19/18; *RejPos* 45v (2); Rzekł Bóg/ niechay będzie: á co rofkazał/ wnet się sftáło. *BiałKat* 11; *RejZwierc* 83v; niech fie to z tobą ftanie częgo łobie żadałz *CzechRozm* 66v (3); Syn mój Neoptolomus/ niech fie to ták dzieie/ Aby ią [*Poliksenę*] ściął/ á grób mój krwią iéy niech poleie. *GórnTroas* 18; Com rofkazał/ niechay fie co nairychléy ftanie *GórnTroas* 47; *WujNT Matth* 8/13 (3).

a. *W konstrukcjach bezspójnikowych, odpowiadających zdaniom podrzędnie złożonym (237) :*

α. *W zdaniu przyzwolonym [w tym ze zdaniem podrzędnym zbudowanym według schematu: zaimek względny + forma osobowa czasownika „chcieć” (119), „raczyć” (2); w antepozycji (173), w postpozycji (6)] (179) :* *RejJóz* K4v; *RejKup* Cv; Nychay będzie nyewyedzyeć yáka złość albo nyecnotá/ by thylko nye byłá złość a nyecnotá żony. *GliczKsiqz* P6; *LubPs* Z2; Wierz mi iż długie włyzy ludzye w tym miewiáią/ A łłyźeć to dáleko niech iáko chcą táią. *RejWiz* 41v (9); *OrzList* h3; *RejZwierc* 103v; Dziś niech iawnie kto zbija/ niech zdradza/ niech kradnie Foritarza doftanie/ iako częgo łnadnie. *KochSat* B2 (6); *RejAp* 26v (3); Drugi [...] niechay będzie iáko chce mądry/ żadną miarą ták w to nie trefi *GórnDworz* L; nie żow [!] w. m. drobiozgiem żadney tey rzeczy/ kthora páná w czymkolwiek poprąwić może/ niechay iáko chce máła będzie. *GórnDworz* li6v (3); Bo niechay iáko chce fie wierny zákołylze/ nigdy vpáść nie może/ gdy ma nád łobą krolá á obrońcę łwego. *RejPos* 27v (10); Albo niechay kto napięknicy ná koń wliędzie/ ábo co ozdobnego vczyni/ bá wnetł znajdzie łędzięgo y podłędká około łiebie. *RejZwierc* 56v; Niech fie iáko chce miełzác włzytko będzie/ Cnotá káżdego ma ozdobić włzędzie. *RejZwierc* 211 (14); Polifenus Antipus niechay im pomogą/ Iełzcze to czworo Kłiążąt náłzych nie przemogą *Paprpán* M3v (2); *ModrzBaz* 30; *SkarJedn* 94; Niechay ćmá iáka chce wltanie/ Dobrym łwiátlá záwždy zftanie. *KochPs* 172 (12); *MWilkHist* F; *CzechEp* 134 (2); Niech głowá/ niech mu [*pijanemu*] łłużą dobrze nogi/ Sáma poltáwá vkázuie rogi. *KochFr* 22; *ReszPrz* 6 (12); lecz/ kto będzie krzywy/ Niech łye wierci / iáko chce/ nie zoftanie żywy. *KochPieś* 1; Hárdá mył/ niech iáko chce z fortuną łye zbráci/ Z nienawiłcią nie zrówna/ y ná koniec łtráci. *KochTarn* 74; *PudłFr* 5 (2); *ArtKanc* K7; *KochProp* 5; *GostGospSieb* +2v; *GrabowSet* Q4; *OrzJan* 81 (2); *RybGęśli* D3 (2); *SkarKaz* 160a (2); *CzahTr* [D2] (2); *KlonFlis* Cv (3); *KlonWor* **2v (3); *SzarzRyt* D2v.

Połączenia: »niechaj ... a« (1): Niechay fie iáko chcą niewierni Żydowie/ Turcy y Tátárzy obrzezuią ná ćiele/ á co nam do tego? *CzechRozm* 76v.

»niech ... ale« (6): Niech fie przą tego iáko chcą/ ále rzecz łámá ie wydaie. *SarnUzn* H2v (2); *GórnDworz* Ee2v; *RejPos* 4v (2); A Ták niech fie chłubi kto chce czym chce/ ále fie żaden práwie błogołławionym zwác nie może. *RejZwierc* 138v.

»niech ... ali(ć)« (3): Bá niech będzie niedbálec/ leniwiec/ plugáwy/ Alic z niego pochwili Eurialus práwy. Niech też będzie opilec/ kárczemnik/ y zwaycá/ Wnet gdy go cnotá rułzy áli z niego ráycá. *RejWiz* 3v (3).

»niech ... (a) przedsię« (18): *RejKup* m5 (2); A nychay on yáko chce ładzi nyewinnego/ Przedłię Pan nye potępi poltępkow wyernego. *LubPs* K2v; *OrzRozm* H3v; *OrzQuin* K4v (2); *GórnDworz* N8v;

RejZwierc 41v (5); *CzechRozm* 168v; *CzechEp* 134; niech fye łmocy Y wżytko bydło Protheowé ieży/ Lódź moiá przedsię fwym pędem pobieży. *KochPieś* 49; *PudłFr* 6. Cf »niech ... tedy przedę«

»niechaj ... a wszakoż« (2): *LubPs* Z2 marg; Bo niechay fie iáko chce długo tái wewnątrz tá niemoc froga grzechu kázde⁸⁰/ á wżákofz/ gdy fie człowiek vznác á obáczyć nie chce/ musí fie ná wirzch wyłóżyć on łprofný á przemierzły wrzód iego *RejPos* 212v.

»niech ... (a) w(ż)dy(ć)« (5): *RejWiz* 10v (2); *GórnDworz* Ii8; Niechay gwałci/ niech woiuie Wżdyć nam pieklá nie zepfuie. *MWilkHist* F. Cf »niechaj ... wszakże wżdy«

»niech ... jednak« (8): Niechay Czárt z wiátry fwemi ná nie iák chce wieie/ Iednak nigdy kwiatkow ich márníe nierofchwieie. *KrowObr* Av; *Mącz* 247a (2); *GórnDworz* E5; *RejPos* 286 (2); *KochFrag* 18. Cf »niech ... tedy jednak«

»niech ... jedno« (2): Niech mární Wielorybowie tobá iák chcá chwieią/ Iedno ty przy Kryftu Pánie łtoy z mocną nádzyeią. *LubPs* ktv; *RejZwierc* 206.

»niech ... tedy« (6): *RejAp* 119v; *GórnDworz* K6v; Ale niech co chce z łtáre⁸⁰ Tełtámentu przywodzi/ chcąc łwe⁸⁰ przedwieczné⁸⁰ dowieść/ tedy mu to nie tylko iáfne łowo Boże pfuie *CzechEp* 266. Cf »niech ... tedy jednak«, »niech ... tedy przedsię«

»niech ... tedy jednak« (1): Abowiem niech fie ono pieści iáko chce/ rofkołzuie łobie iáko chce/ tedy iednák nigdy bez trwogi być nie może. *RejZwierc* 113v.

»niech ... tedy przedsię« (2): iż niech namożnieyfy krol broi iáko chce/ przełláduie ludzie łwięte iáko chce/ powłtawa przeciwo temu Báránkowi iáko chce/ tedy mu przedię obálić fie o ziemię á pomłtá iego iuż nigdy nie vmrze *RejAp* 145; *RejZwierc* 82v.

»niechaj ... to« (1): niechay będye rola nalepiey vpráwiona/ y napiękniefzá pńzenicá vłiana/ to nie może być kiedy podrołcie/ áby fie w niey iákiego chwałtu co nie vkaçáło. *RejZwierc* 142v.

»niechaj ... wszakże wżdy« (1): niecháy błádzá iako chtzá: wżakże my wżdi wrzędu łwe⁸⁰ nieprzełtaniemy, *ForCnR* C4.

Przysłowie: Bo łtara to przypowiefc kogo cznota rżádzi Niech fie tuła kędy chce nigdy nie zabłádzi *RejJóz* Lv; *RejZwierc* 214.

Frazy: »niech co chce będye, niech się co chce zstanie« (2:1): Mnieć tho nic nie obeydzie niech fie co chce łtánie *HistLan* F6 (2); Niech co chce będye: żyw pan ludu łwemu *KochPs* 107.

»niech czyni co chce, co raczy« (2:1): *RejWiz* 46v; Niechay czyni co raczy nie nas tym zepfuie. *GrzegRóżn* N4v; Niechay czyniá co chcá/ mnie łzkodzić nie mogá *WujNT* 493.

»niech się dzieje co chce, jak chce; niech się co chce toczy« [szyk zmienny] (6:1;3): *OrzRozm* H3v; *RejAp* 119v; *RejPos* 330v (2); *RejZwierc* 202; Gdy mu będá pomagác że by Królem zołtál/ Niech fie iuż iak chce [!] dzieie ná toby nic niedbał. *MycPrz* I B4; O Izráhelu/ niech fye dzieie Co chce/ ty w pánu kłádz nádzieie. *KochPs* 194; niech fie co chce toczy/ Bych winnym nie złzedł z łwiátá/ to tylko w méy mocy. *GosłCast* 74 (2); *KlonWor* 79.

»niech mowi (a. plecie, a. powiada) kto co chce (a. kto chce, a. co chce)« [szyk zmienny] (8): *PatKaz* I 15; *RejRozpr* B3v; A niechay kto czo chce mowij Niecziefkye rogy thrurowij *RejKup* t5v; Powiedzýał mi że rofkołz ná tym nędznym łwiece/ Nalepńza nádewłzytko/ niech kto co chce plecie. *RejWiz* 36; IEdney pániey pokáfał/ Wilk w oborze Owce/ Woyt powieda Wilkołek/ niech mowi kto

co chce. *RejFig* Bb3; *RejZwierz* 119v; Loquatur quid velit ego nihilo minus faciam, Niechay mowi co chce/ yednák ya vczynię. *Mącz* 247a; *GórnDworz* Ee2v.

β. W zdaniu warunkowym [w antepozycji (48), w postpozycji (10)] (58) : *GroicPorz* q2; *RejWiz* 98; *RejZwierz* 57v; Ale niech ma zapłatę godność między wami/ Ręczę wa^m/ że zrownacie z ich tam Sorbonami. *KochSat* B3; *RejAp* 116; *RejPos* 330v; *BielSat* N; *HistLan* E2; Pod wieczor Iamuzius niech poydzye zápáły/ Prętko będzie we błocie pogromią tho nálzy. *PapPan* R4v (5); *Oczko* 19; *SkarŻyw* 83; niech łobie kto chce czyta/ vyźrzy iż oni pány łá pánow *CzechEp* 335 (2); *NiemObr* 141.

Polączenia: »niech ... a« (13): warzże tę kokółz/ á day ielć trędowatemu y polewkę z niey niechay pije A będzie zdrow. *FalZioł* V 94; *RejPos* 218v; *BudBib Iob* 31/6; *CzechEp* 221 (3); Lecz łam X. K. niechay fię dobrze ze fwoią Kátoliką obráchuie: á obaczy bez pochyby/ iż oni łá nowochrczeńcy/ ktorzy chrzełt ná chrzełt wnołzą *NiemObr* 149 (4); *LatHar* 700; *WujNT Matth* 27/42; *SkarKaz* 85b.

»niech jacy« (1): Niech iácy będzie rozum powodem/ á łprawcą włzytkich połtępkow: rzecz pewna/ że może w tey mierze żaden niewątpić *ModrzBaz* 8v.

»niech je(d)no« [szyk 11:6] (17): *RejKup* aa7v (2); *KrowObr* 219v; *RejWiz* 174; Niech iedno łobie kęs wytchnę/ á godnego znać fye od Gołpodarzá náuczę/ łátwieć dług záplácę *OrzRozm* P; będzieć thu to włzytko/ niechay iedno vrołcie. *GórnDworz* R7v; *HistLan* E2; *RejZwierz* 36v; *ModrzBaz* 8v; włzytko vczynię co mi każełz/ iedno niech to mam czego prágnę. *SkarŻyw* 171 (5); *CzechEp* 169; *WyprPl* B3v; *PaxLiz* B2.

»niech ... tedy(ć)« (5): Niechay tego dowiodą wprzod Sofiftowie/ tedyć koniec będzie łwarom *GrzegRóżn* C2; *RejZwierz* 146v (2); *CzechRozm* 166v; *KochFr* 47.

»niechaj ... wnet (a. hnet)« (2): *GórnDworz* D4; ále niechay rułzą mnichá/ kfiędzá/ páná/ łtárołty/ Woiewody/ [...] wnet vłlyłzyłz prętką obmowę *RejZwierz* 36v.

»niech ... wszak« (1): Niech táki Philokletes náłzemu fie iáwi/ Włzák to vzna iákich go rołkółzek náábáwi. *PapPan* C4.

»niechaj ... zaraz« (1): Niechay temu przyrzeką iák Ligurgułowi/ Záráz ná włzem porządek mieć będzieyem gotowy. *PapPan* H2v.

b. Zastępuje spójnik typu „aby, iżby” (141) :

α. W zdaniu dopełnieniowym (po czasownikach mówienia wprowadza mowę zależną) [w postpozycji (51), w antepozycji (1)] (52) : *BierRaj* 23; *LubPs* C3v; *GroicPorzRej* C4 (2); *RejWiz* 183v; Prołimy niech będzie zábit ten człówek [Rogamus ut occidatur homo iste] *Leop Ier* 38/4 (3); *RejZwierz* 3v; Mow łynom Izráelłkiem/ Niech fie wrocą/ á niech rozbiyą namioty łwe v Fiháhirot *BibRadz Ex* 14/2; Powiedz to Krolowi/ álbo Pánom iego/ niechay łam Krol w bitwie niebywa *OrzRozm* G3; Káłz niech zábiją te⁸⁰ kurá. *HistRzym* 109; *RejPos* 54v; *SkarJedn* 297 (2); *Oczko* 5; To przedkłádáiąc łan S. mowł: rádżę niech nikt prętki do połáđzenia niebędzie *SkarŻyw* 100; Powiędzcie mu/ niech próżno niefráluie głowy *KochFr* 107; *KochPieś* 10; *ArtKanc* K4v; Dopułc niech wolno wnidzie do nas łwieta cnota *PapUp* A3; *ActReg* 132; Każ/ niech będą łkończone/ Trołki: co/ od twey woli/ odrywáią *GrabowSet* K2v; Day/ niech fię włzytko com ielć/ w twą chwałę obroci. *GrabowSet* X3 (19); Ty rołkaż/ boł w tym władny: Niech iedni łpiéwáią [...]: á drudzy niech gráią *OstrEpit* A2; *SkarKaz* 245a; Niech wiecznie w piekle gora/ życzę iéy ia tego. *GosłCast* 32 (3); *PaxLiz* B3v; Y autor

też prosi/ Niech zá to od Káplánow gniewu nie odnośi. *KlonWor* 71; O Święty Pánie/ day niech y my mamy To co mieć każełz/ y tobie oddamy. *SzarzRyt* Av (2).

β. *W zdaniu przydawkowym* (2) : O pánie Iezu proźę cię Niech mię dźiś podka to łzczęście. Niechay idę do mátki twey Tę nowinę powiádać iey. *MWilkHist* F4; Daymyż iuż ten dánek Hiłzpánom y Niemcom/ Fráncuzom/ Włochom/ inšzym cudzoźiemcom/ Niech támté świeże wynáyduią świáty/ Z złotemi pláty. *KlonFlis* D2v.

γ. *W zdaniu skutkowym, niekiedy z odcieniem celu [w postpozycji (87), w antepozycji (1)]* (88) : Rozwiążcie go/ niecháy wyśfédłsy z grobu chodzi. *OpecŻyw* 68; Ty wšytki rzeczy włoż w ieden garnek á wftaw na ogień niech łie łmaži *FalZioł* V 112 (3); Wytraw ye w gnyewywe twoim á wytraw ye Pánye/ Nych żadny znák myełkánia ich tu nye zoftánye *LubPs* O4v (5); *KochSat* B4v (2); *OrzQuin* K2; nápal iáłzczurek w gárncu ná popiół/ zmiéřzay go z łolą/ á łtháwiay to przed byđłem niechay byđło liże. *SienLek* 191 (4); *HistRzym* 12v; *BielSat* N2; *KochOdpr* B4; zrzucmy z kárku łwégo Ich ciężkié iářzmo/ niech nam nie pánuią. *KochPs* 4 (7); *SkarŻyw* 398; *CzechEp* 319; *KochTr* 19 (2); *KochFr* 58; *BielSjem* 37; Opalkę do Minerwy daycie do Klafztorá/ Niech w niéy łálatę nołzą/ gdy przydą z niezporá. *PudłFr* 78 (2); niech zwycięřtwá nie máia/ potłum Diabły przekłete. *ArtKanc* M14v (2); *GórnRozm* I3v; *ZawJeft* 10 (2); *GórnTroas* 12 (4); Weyřrzy á łáfkáwe nam łtaw łwoie wšy/ Niech cię žal náłz/ Pánie/ niech cię náłz pláčz ruřzy *GrabowSet* Dv; Boże moy vlituy łię/ niech me złołne ciáło/ Ciebie ták nie obraża *GrabowSet* K3v (14); Błogořław źiemi/ z twéy łczodroblivości/ Niechay nam dawa dořtátek żywności. *KochFrag* 29; *LatHar* 589 (3); *RybGęřli* D2 (3); *SiebRozmyśl* B3 (2); *WitořLut* A6v; Day mi ná brzeg wypłynać niech márnne nie ginę *CzahTr* C2v (7); *GořCast* 49; *SkarKazSej* 670a (2); Vćieřzna Lutni [...]. Zábrzmi teras rořzkořzniey/ rořpuść głofy łwoie/ Niechcię włyřzą wrotá/ łłoneczne oboie. *SkorWinsz* A2; A wy mury kařcie to řpiewáć łwoiey głowie/ Niechay będa nápotym wiedziec potomkowie. W iákiey wadze mieć KROLA, poddáni więc máia *SapEpit* A4v; *KlonWor* 31 (5); odpuśćcie mi proźę/ Niechay zá to niełáłki wáłzey nie odnořę. *ZbyłPrzyg* B4; *SzarzRyt* B2 (3).

2. [Partykuła uwydatniająca i ograniczająca: choćby tylko: Nykodym acz Páná Ieřufá zá miřtrzá tylko/ albo niechay zá Proroká miał/ przedłię mu ták mowi *BudArt* F7v.]

II. *Wykrzyknik wyrażający niezadowolenie, zniecierpliwienie; sine Vulg, PolAnt* (3) : Niechay/ Coż nam łtobą Ieřufie Nážaráńłki? *Leop Luc* 4/34; Niech [Aj *BudBib*; *Sine*]/ co nam z tobą Ieřufie Nážareyłki? *BudNT Luc* 4/34; *WujNT Luc* 4/34.

Synonimy: **I.2.** jacy, jedno, tylko.

Cf **2. NIECHAĆ, [NIECHAJŚCI], NIECHAJŻEBY, NIECHAJŻEĆ, NIECHBY, NIECHŻE**